

وضعیت کسب و کار زنان بافنده فرش اصفهان

علی رضا خواجه احمد عطاری^۱
بدری حکیمیان^۲

تاریخ دریافت: ۹۳/۰۴/۲۱
تاریخ تصویب: ۹۳/۱۰/۲۷

چکیده

هنر ایران در مغرب زمین به مدت چند قرن بیش از هر چیز به فرش ایرانی نامبردار و شناسا بوده است. آثاری که از دوره صفوی در زمینه فرش در موزه‌های دنیا وجود دارد نمایانگر اوج پیشرفت هنرفرشفافی در ایران عصر صفوی است. اصفهان به عنوان یکی از شاخص‌ترین شهرهایی که هنر فرش‌بافی از دوره شاه عباس در این شهر رونق دارد مطرح و مورد توجه بوده، به گونه‌ای که تاکنون فرش‌بافی در اصفهان یکی از هنرهای مهم و قابل توجه بوده است.

در این میان با توجه به فضای فکری و فرهنگی حاکم بر اصفهان بافت فرش بدست توانای زنان بافنده صورت می‌گیرد. با توجه به مشکلاتی که در زمینه بافت فرش در سال‌های اخیر رخ داده تأثیر آن بر وضعیت معیشت و کسب و کار بافندگان مشهود است. سؤال این است که مسائل و مشکلاتی که در زمینه فرش‌بافی بوجود آمده چه تأثیری بر وضعیت کسب و کار زنان شاغل در این حوزه گذاشته است. هدف از این تحقیق بررسی همبستگی - علی وضعیت اشتغال زنان بافنده فرش شهر اصفهان و موانعی است که پیش روی این قشر از جامعه قرار دارد. برای گردآوری مطالب از روش میدانی استفاده شده و به منابع کتابخانه‌ای استناد شده است. از نتایجی که بدست آمده می‌توان به موانعی چون فقدان بیمه تأمین اجتماعی، بازنشستگی و از کارافتادگی بافندگان، نوسانات قیمت مواد اولیه، قوانین و آیین نامه‌ها اشاره کرد. همچنین به نبود سیستم برنامه‌ریزی شده‌ای در خصوص بازاریابی وضعیت کسب و کار زنان بافنده فرش اشاره کرد که تهدیدی جدی برای فرش اصفهان است.

واژگان کلیدی: فرش اصفهان، وضعیت کسب و کار، زنان بافنده، موانع و تهدیدها.

۱. استادیار و عضو هیات علمی دانشکده صنایع دستی دانشگاه هنر اصفهان. alirezaattari@yahoo.com
۲. کارشناسی ارشد مرمت آثار و عضو هیات علمی دانشکده صنایع دستی دانشگاه هنر اصفهان.

است که چه عواملی می‌تواند بر کاهش نرخ بافندگان زن در اصفهان تاثیر بگذارد.

هدف این تحقیق بررسی وضعیت کسب و کار زنان بافنده فرش اصفهان و یافتن عواملی است که می‌تواند در کسب و کار آنان تاثیر بگذارد، بنابراین پرداختن به وضعیت بافندگی زنان دستباف از این نظر که بتوان مسائل و مشکلات را باز گویی کرد و راهکارهایی در این زمینه ارائه داد ضروری می‌نماید.

روش تحقیق

از آنجایی که جامعه زنان بافنده با انگیزه تامین معیشت و کمک به اقتصاد خانواده به بافت فرش مبادرت می‌ورزند دوازده انتظار نیست که افزایش یا کاهش تعداد بافندگان تحت تاثیر نوسانات اقتصادی، امنیت اجتماعی، سیاسی و ... صورت پذیرد. لذا برای دستیابی به اطلاعات مزبور از روش همبستگی و علی که بین دو گروه از اطلاعات گونه‌ای از رابطه یا علت را دنبال می‌کند، استفاده می‌گردد.

برای این منظور علاوه بر اطلاعات موجود در کتابخانه‌ها و سایت‌های اینترنتی و با توجه به اهمیت کار میدانی مصاحبه‌هایی با گروه‌های مختلف تولید کننده، ارگان‌های ذیربط و اتحادیه فرش بافان اصفهان بعمل آمد و سوالاتی در خور هر حوزه مطرح گردید.

پیشینه تحقیق

با توجه به اهمیت وضعیت کسب و کار زنان بافنده و عواملی که در افزایش یا کاهش تعداد بافندگان موثر هستند در برخی از کتاب‌ها و مقالات و سایت‌های اینترنتی به این مهم پرداخته‌اند.

برای مثال حشمتی رضوی (۱۳۸۷) در کتاب خود تحت عنوان "سیر تحول و تطور فرش بافی ایران" به قانون و لایحه بیمه بازنشستگی که در سال ۱۳۷۶ به تصویب مجلس شورای اسلامی

ایران یکی از معدود کشورهایی است که در زمینه صنایع دستی از جمله فرش سابقه‌ای درخشان دارد. هیچ روستا یا شهری را نمی‌بینیم که لااقل یک اثر از هنرهای دستی در آن ساخته نشود. با این حال توسعه زندگی ماشینی آنقدر سرعت پیدا کرده که بسیاری از هنرهای دستی منسوخ شده و صرفاً در موزه‌ها می‌توانیم آن را ببینیم (عطاری و نصری، ۱۳۹۲: ۱۴).

صنایع دستی از جمله صنایع (کوچک) است که با حداقل هزینه می‌تواند فرصت‌های شغلی را برای جوانان فراهم سازد. بر اساس بررسی‌های کارشناسان هزینه ایجاد هر فرصت شغلی در بخش صنعت حدود ۱۰۰ میلیون ریال و در صنایع دارای فناوری پیشرفته حدود ۲۰۰ میلیون ریال برآورد می‌شود. در حالی که این هزینه برای ایجاد شغل در صنایع دستی به ۲ تا ۳ میلیون ریال می‌رسد (یوسفی ۱۳۷۹: ۲۶).

زنان در فرایند توسعه کشورها نقشی مهم و تاثیرگذار دارند. زنان قالی‌باف در اصفهان نیز همچون سایر زنان در عرصه اقتصادی و فرهنگی می‌توانند کمک موثری برای جامعه و خانواده خود باشند. این زنان در کنار سایر فعالیت‌های خود به بافتن قالی مشغول هستند که در جهت اشتغال‌زایی، افزایش در آمد خانوار؛ و در روستاها جلوگیری از مهاجرت بی‌رویه روستائیان موثر است.

آنان نه تنها خود بافنده بوده‌اند بلکه به عنوان تولیدکننده فرش نیز مطرح هستند، اما بدلیل گسترده‌گی، پراگندگی، خانگی بودن و ویژگی‌های فرهنگی مناطق مختلف تولید فرش، متأسفانه آمار دقیقی از تعداد زنان شاغل در این رشته موجود نیست.

به گفته بعضی از صاحب‌نظران تعداد این بافندگان طی سالیان اخیر رو به کاهش رفته است، سوالی که در این رابطه می‌تواند مطرح باشد این

رسیده می‌پردازد. با این وجود در مصاحبه‌هایی که با اتحادیه فرشباغان استان اصفهان صورت‌گرفت از عدم اجرای کامل بیمه بافندگان اظهار نارضایتی کرده و اجرا نشدن این قانون را یکی از معضلات تولید فرش دستباف می‌داند.

برخی از عوامل اقتصادی و سیاسی نیز در کاهش تولیدات فرش دستباف موثر است از جمله در سایت اطلاع‌رسانی فرش ایران www.carpeture.com عبدالله بهرامی در خصوص اجرای فاز دوم هدفمندی یارانه‌ها مطلبی را اظهار می‌کند و به مسائل و مشکلات مربوطه به این برنامه اشاره دارد. نصیری (۱۳۸۹) در کتاب "آستانه جاویدان فرش ایران" ضمن اشاره به تاریخ فرش‌بافی در اصفهان به عاملی چون گرانی مواد اولیه اشاره دارد و آن را موجب رکورد فرش‌بافی در اصفهان می‌داند.

قالی‌بافی در اصفهان

از زمانی که اصفهان دوره شاه عباس اول به عنوان پایتخت (۱۰۰۰هـ.ق) برگزیده شد تاکنون فرش‌بافی با فراز و نشیب انجام پذیرفته است. در این میان گزارش‌های سیاحان فرانسوی چون تاورنیه، شاردن، سررابرت شرلی و ... حاکی از آن است که کارگاه‌های سلطنتی بین چهلستون و میدان شاه (ادوردز، ۱۳۶۸: ۶) احداث گردیده بود.

در دوره قاجار فرش‌بافی در اصفهان روبه افول نهاد و فقط دستگاه‌های مختصری در بعضی دهات یافت می‌شد. نصیری در کتاب خود با عنوان افسانه فرش ایران از رشد فرش‌بافی در زمان ظلّ السلطان (فرزند ناصرالدین شاه و حکمران اصفهان و ایالات جنوبی ایران) خبر می‌دهد که "وی زنی از کردستان گرفته و به اصفهان آورد که آن زن خود بافندگی می‌دانست و به همین دلیل بافندگی در اصفهان دوباره رونق گرفت" (نصیری، ۱۳۸۹: ۱۵۱).

اقتصاد ایران در گذشته وابسته به کشاورزی بوده

و مردان در امر کشت و ذرع شرکت داشته‌اند. در این میان زنان علاوه بر انجام امور خانه و به منظور کمک به اقتصاد و معیشت خانواده در زمینه صنایع دستی فعالیت می‌کردند. از این رهگذر بافندگی یکی از مهمترین مشاغل است که زنان به آن اشتغال دارند" بر اساس آمارسال ۱۳۷۳ مرکز آمار ایران تعداد بافندگان فرش در مجموع ۱،۸۷۹،۸۷۸ نفر گزارش شده که از این تعداد ۱،۵۷۱،۹۸۸ نفر زن و ۳۰۷،۸۹۰ نفر مرد بوده‌اند" (حشمتی رضوی، ۱۳۸۱: ۱۴).

در اصفهان اکثر جامعه بافندگان فرش را زنان تشکیل می‌دهند. ماهانی، نایب رئیس اتحادیه تولیدکنندگان فرش دستباف اصفهان، با اشاره به غالب بودن فرد بافی درمقایسه با جمع بافی درصنعت فرش تصریح کرد که ۹۹ درصد بافندگان استان اصفهان، خانم‌ها هستند. (ماهانی، بازیابی در تاریخ ۸۹/۱/۲۰ از سایت www.farsnews.com) وی همچنین اشاره دارد به اینکه "خانم‌های بافنده فرش در اصفهان به سبب اصالت و قید و بندهای اجتماعی ترجیح می‌دهند در خانه‌های خود مشغول انجام کار باشند" (همان).

نقش اقتصاد در معیشت زنان بافنده اصفهان

اصفهان شهری است که در زمینه هنر فرش خدمت دیرینه دارد، شاه عباس با تاسیس کارگاه‌های فرش‌بافی در اصفهان و کاشان و دیگر نقاط ایران به رشد و بالندگی این هنر همچون هنرهای دیگر مبادرت ورزید؛ از آن زمان تاکنون مردم اصفهان به تولید فرش دستباف اهتمام ورزیدند. رشد و توسعه فرش‌بافی در اطراف و اکناف این استان انجام می‌پذیرد و بالندگی آن وابسته به عوامل اجتماعی، سیاسی، فرهنگی از یک سو و سرمایه، نیروی کار، تکنولوژی و ... از سوی دیگر است.

زنان بافنده فرش از سنین پایین به فرش‌بافی

روی می‌آورند و تا سنین بالا به عنوان بافنده و گاهی مدیر تولید مشغول بکار هستند. به دلیل نبودن آمار دقیق از تعداد بافندگان نمی‌توان بطور قطع تعداد بافندگان زن را مشخص نمود اما آماري که از اتحادیه فرش دستباف اصفهان اخذ شد تعداد بافندگان زن در استان اصفهان را ۴۹۰/۰۰۰ نفر و شهر اصفهان را ۱۰۳/۰۰۰ نفر اعلام می‌کند که حوزه جغرافیایی کارشان شهر اصفهان و شهرهای حومه آن است. این هنرمندان به دو صورت فردباف (پراکنده - خصوصی) و جمع‌باف (متمرکز - دولتی) مشغول بکار هستند. این آمار در مقایسه با تعداد بافندگان سال ۱۳۸۵ کمتر شده است. جدول زیر تعداد بافندگان را در دو زمان مقایسه می‌کند.

جدول شماره ۱ مقایسه تعداد بافندگان زن در اصفهان (منبع: مصاحبه با ماهانی، نایب رئیس اتحادیه فرش دستباف اصفهان)

سال	استان اصفهان	شهرستان اصفهان	شهر اصفهان
۱۳۸۵	-	۱۰۳/۵۰۰ نفر	۳۸/۵۰۰ نفر
۱۳۹۲	۴۹۰/۰۰۰ نفر	۱۰۳/۰۰۰ نفر	۴۰/۰۰۰ نفر

- دلیل افزایش ظاهری جمعیت زنان بافنده بدلیل قانون بیمه تامین اجتماعی بوده است. این جدول نشان می‌دهد که طی هفت سال جذب بافندگان به فرش‌بافی سیر نزولی داشته است. این امر می‌تواند دلایل متفاوتی داشته باشد از جمله: نوسانات شدید در قیمت مواد اولیه، عدم اطمینان از آینده شغلی، مسئله بیمه و از کار افتادگی و... علاوه بر آن شرایط اقتصادی قشری از زنان را به سمت فرش‌بافی سوق می‌دهد. این زنان به امید گرفتن حقوق مکفی دست به بافت می‌زنند با این حال دستمزد بافندگی بسیار پایین است دستمزد در صنعت معمولاً به دو شکل عمده پرداخت می‌شود. اگر دستمزد بر اساس زمان کار (ساعتی، روزانه،

هفتگی و ماهانه) پرداخت گردد، مزد نامیده می‌شود و اگر بر اساس میزان انجام کار و مقدار تولید و محصول بدست آمده محاسبه شود، به آن کارمزد می‌گویند (حشمتی رضوی، ۱۳۸۱: ۱۲۶).

فرش‌بافی در شمار مشاغل کارمزدی است که پیش از نیمی از قسمت تمام شده آن به دستمزد اختصاص می‌یابد. البته اگر کیفیت و رج‌شمار فرش بالا باشد، سهم دستمزد بیشتر از این مقدار خواهد بود (همان).

امروزه حقوق اداره کار ۴۸/۰۰۰/۰۰۰ ریال است ولی حقوق قالی فرش حدود ۳۰ تا ۳۵ درصد از این مبلغ کمتر است. یکی از علت‌های این مشکل میزان کار بر روی فرش است. به طور مثال اگر برای یک فرش ذرع و نیم در مدت ۹ ماه تا یک سال حدود ۴۹/۰۰۰/۰۰۰ ریال هزینه شود هنگام فروش ۳۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال ارزش گذاری می‌گردد که با قیمت تمام شده همخوانی ندارد (ماهانی، ۱۳۹۲).

همچنین افزایش قیمت مواد اولیه بدلیل بالا رفتن قیمت دلار، پوند و دیگر ارزهای خارجی تاثیر بسزایی در تولیدات فرش گذاشته است. و جالب توجه است که هزینه‌های یک تخته فرش به دلار محاسبه می‌شود، دستمزدش به ریال.

به گزارش اکبر مهدی‌بی، تولیدکننده فرش، قیمت ابریشم در سال ۱۳۸۶، ۲۵۰/۰۰۰ ریال و امروز ۳/۵۰۰/۰۰۰ ریال شده است و نیز قیمت کرک در سال ۱۳۸۶، ۱۷۰/۰۰۰ ریال و امروز ۱/۰۵۰/۰۰۰ ریال گردیده است (مهدی‌بی، ۱۳۹۲).

تغییراتی که در قیمت مواد اولیه بوجود آمده بر قیمت تمام شده، دستمزد بافنده و مناسباتی که در حوزه فرش وجود دارد، تاثیر گذار بوده است؛ بنحوی که قیمت یک فرش علی‌رغم ارزش هنری بالای آن در سطح فروش داخلی با مشکل مواجه و از سبب اقتصادی خانوار خارج گردیده است. علاوه بر آن حضور فرش ایران (اصفهان) در رقابت با بازار جهانی

فرش سبب شده که قالی ایران از نظر قیمت نتواند با قالی کشورهای چینی، پاکستان، هند و چین رقابت کند. در کشورهای همچون هند و چین دلیل داشتن کارگر ارزان قیمت و همچنین ثباتی که در نوسانات قیمت مواد اولیه وجود دارد قیمت تمام شده یک فرش پایین تر از فرش ایران است، لذا عرضه فرش ایران در بازارهای رقابتی با مشکل روبرو می‌شود.

این امر منجر به کنار کشیدن تعدادی از تولید کنندگان فرش و در نتیجه بیکار شدن بخشی از بافندگان زن گردید.

تاثیر قوانین و آیین نامه ها بر فرش بافی

از جمله راهبردهای رشد و توسعه اجتماعی و اقتصادی توجه به منابع طبیعی و نیروی کار است. برای دستیابی به این مهم وضع قوانین و نظارت بر حسن اجرای آنها ضروری می‌نماید و اجرای درست و به هنگام قوانین می‌تواند موجب بوجود آمدن تسهیلات در زمینه تولید و فروش یک کالا گردد. فرش نیز از این مسئله مستثنا نیست. برنامه‌ریزی صحیح در زمینه فرش از سوی دستگاه‌های ذیربط و تولید کنندگان خصوصی می‌تواند این مهم را محقق سازد. مشکلات بافندگان فرش به گونه‌ای است که علی‌رغم وضع برخی از قوانین حمایتی روند بهره‌گیری از این تسهیلات و رشد تولید را باعث نشده است. از جمله تقنین و یا اجرای برنامه‌ها و قوانین حمایتی از بانوان فرش باف اصفهان است. که می‌توان از آنها نام برد عبارتند از:

- ۱- اعمال قانون بیمه بازنشستگی، فوت و از کار افتادگی
- ۲- راه‌اندازی کارگاه‌های بزرگ تحت حمایت دولت
- ۳- حمایت از تاسیس کارخانه‌های فرش دست‌باف

۴- نظارت صحیح بر توزیع عادلانه بسته‌های حمایتی از سوی دولت

۵- ایجاد قوانین مربوط به حفظ حقوق معنوی فرش دستباف

۱- در سال ۱۳۷۶ دولت لایحه قانونی بیمه بازنشستگی، فوت و از کار افتادگی بافندگان خانگی قالی، را در یک ماده و سه تبصره به تصویب مجلس شورای اسلامی رساند. به موجب این قانون سازمان تامین اجتماعی مکلف است، با استفاده از مقررات عام قانون تامین اجتماعی قالی‌بافان خانگی فاقد کار فرما را در برابر حمایت‌های بازنشستگی، از کار افتادگی و فوت با نرخ ۱۴ درصد (۷ درصد سهم دولت و ۷ درصد سهم مشمول) به صورت اختیاری بر اساس آیین نامه اجرایی بیمه کند، بدین ترتیب قالی‌بافان خانگی ایران از تاریخ تصویب آیین نامه اجرایی (۱۳۷۹/۱۲/۱۷) زیر پوشش بیمه‌ای قرار گرفتند که در رفاه حال آنان موثر است (حشمتی رضوی، ۱۳۸۷: ۳۴۶).

این قانون تا زمانی که به عهده شخص بافنده بوده مانعی دربر نداشته، اما زمانی که تولیدکننده به عنوان کارفرمای فرش عهده‌دار آن می‌شد چندان رضایتی از بیمه کردن بافنده نداشته است به همین منظور اندیشه کار فرمایان چنین بوده که فرش بافی در خانه‌های شخصی صورت پذیرد تا پرداخت بیمه‌های اجتماعی و رعایت حداقل سن و دستمزد را به دنبال نداشته باشد. علی‌رغم آنکه دولت در چند سال گذشته به منظور حمایت از کارگاه‌های تولیدی کوچک و تشویق برقراری بیمه، پرداخت حق بیمه سهم کارفرما را برای کارگاه‌های با ۵ نفر کارگر معاف نموده (حشمتی رضوی، ۱۳۸۱، ۱۲۹) باین وجود کارفرمایان کمتر زیر بار این مسولیت رفته‌اند. این امر زمانی تشدید یافت که دولت در سال ۱۳۸۶ بیمه افراد را از ۱۰ درصد به ۳۰ درصد افزایش داد و همین امر موجب شد که کمتر تولید کننده‌ای زیر

بار بیمه کارگران و بافندگان خود برود در رابطه با تعداد بیمه‌شدگان بافنده زن در اصفهان آمار دقیقی وجود ندارد.

به گفته علی ماهانی، نایب رئیس اتحادیه فرش دستباف، تاکنون ۱۲/۰۰۰ نفر در اصفهان زیر پوشش بیمه قرار گرفته در حالی که یکی از مسولین اداره بازرگانی این آمار را تا ۲۱/۳۰۰ نفر گزارش می‌دهد.

۲- طی چند دهه اخیر سیاست حمایت از کارگاه‌های بزرگ بافندگی به تأسی از کشورهای چین در دستور کار سازمان‌ها و ادارات دولتی ذیربط قرار گرفت، ولی علی‌رغم سرمایه‌گذاری وسیع از سوی سازمان‌ها چندان موفق نبوده‌است. حضور موسسات دولتی همچون سازمان صنایع دستی، سازمان جهاد کشاورزی، سازمان بهزیستی، شرکت سهامی فرش و دیگر ارگان‌های مربوطه که در رقابت با بخش خصوصی از قدرت کافی مالی برخوردار بودند، باعث شد که بخش خصوصی به سرعت در جذب نیروهای بافنده عقب‌نشینی کند، در مرحله بعدی به علت اینکه در این شرکت‌ها نیروهای کار متخصص اندک بود در مقایسه با تولیدات بخش خصوصی از سطح بسیار نازلتری برخوردار بود و گاهی جابجایی جغرافیایی بافت را در فرش ایران دامن زدند که این خود باعث کاهش بسیاری از تولیدات بومی ایران شد؛ نتیجه آنکه بازار جهانی هم به علت همبستگی‌اش به بازار داخلی دچار رکود در بازار فرش ایران شد زیرا ساز و کارهای فرش بافی بدون نظارت شده بود (بابا جمالی، ۱۳۹۲).

۳- فرش ماشینی بدلائیل مختلفی از جمله ارزانی و تولید سریع توانسته در جامعه ایران جای پای خود را باز کند به گزارش پرتال "فرش ماشینی ایران" به نقل از ایرنا نعمت‌الله مردانی، مدیر کل نساجی وزارت صنعت، معدن و تجارت، در همایش ملی "صنعت فرش شکوه نساجی ایران" آمار کارخانه‌های فرش ماشینی را یک‌هزار عدد اعلام کرد که ۳۴/۰۰۰ نفر

در این کارخانه‌ها مشغول بکار هستند و صادرات این کارخانه‌ها در سال ۱۳۹۲، ۳۴/۰۰۰ تن اعلام کرد. (بازیابی در تاریخ ۹۲/۱۲/۱۹ از سایت www.irancarpet.org)

از سوی دیگر گرانی فرش دستباف خود دلیلی بر جذب نیروی کار به سوی کارخانه‌های تولید فرش ماشینی شده‌است. با توجه به اینکه کارخانه‌های مذکور تابع قوانین کار است و قوانین چون بیمه، بازنشستگی، از کارافتادگی و... را شامل می‌شود جذب نیروی کار در فرش ماشینی به سهولت انجام می‌پذیرد، لذا ضرورت توجه به قوانین حمایتی از بافندگان فرش دست باف برای گرایش بافندگان به فرش دستباف پیش از پیش احساس می‌شود.

۴- در برخی موارد عدم نظارت صحیح بر توزیع بسته‌های حمایتی از سوی دولت، به ویژه در رابطه با زنان بافنده مثل تخصیص وام‌های خود اشتغالی خود باعث عقب ماندن تولید و از رونق افتادن بازار گردیده است. با اعلام حمایت از بنگاه‌های زود بازده از سوی دولت به بافندگان فرش تا مبلغ ۳۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال به بافندگان وام داده شد. قابل ذکر است که در بعضی موارد بافنده مواد اولیه یک فرش ذرع و نیم به ارزش ۶/۰۰۰/۰۰۰ ریال خریداری نموده و بقیه مبلغ وام در سیستم احتیاجات خانوار به مصرف خانگی (پرده، میل، تعمیر ساختمان و ...) رسیده‌است این امر سبب شد تا بافندگان کمتر از وام مذکور در جهت راه‌اندازی کارگاه بافندگی استفاده نمایند.

علاوه بر وام‌های مذکور موضوع پرداخت یارانه‌ها یکی دیگر از مسایل و مشکلاتی است که در ابتدا باعث شد برخی از بافندگان از کار بافندگی دست بکشند و از طریق یارانه‌ها ارتزاق نمایند. این مسئله بخصوص در روستاها که تعداد اعضای خانوارها بالا است بیشتر نمود یافت، اما با افزایش قیمت حامل‌های سوخت و تاثیر آن بر دیگر اقلام زندگی، بافندگان فرش مجدداً به امر تولید گرایش پیدا

کردند.

بخصوص دستمزد بافندگان دارد.

- کاستی‌های موجود در برنامه‌ریزی در نحوه حمایت از قشر تولید کننده مانند (بیمه بازنشستگی، فوت، از کارافتادگی و صدمات ناشی از کار طاقت فرسا در حرفه فرش بافی)

- تغییرات پی در پی و یا اجرای سلیقه ای قوانین و آیین نامه‌های موجود در بخش تولید و عرضه فرش - عدم وجود قوانین و مقررات مربوط به حفظ حقوق یا مالکیت معنوی فرش دستباف

- ناکارآمدی نحوه توزیع بسته‌های حمایتی دولت از تولیدکنندگان

- بازاریابی غیر اصولی و نا کارآمد در بخش عرضه فرش دستباف ایران و اصفهان به مصرف کنندگان داخلی و خارجی

با این وجود بخاطر نقش فرهنگی و اقتصادی این کالا که طیف وسیعی از جامعه ایرانی بخصوص وجود تولیدکنندگان زن در این بخش را نمی‌توان براحتی نادیده گرفت، به نظر می‌رسد توجه به سه بخش آموزش، تولید و عرضه در این حوزه می‌تواند از لطمات جدی به این هنر - صنعت جلوگیری نماید. در این رابطه موارد زیر پیشنهاد می‌گردد:

الف- بخش آموزش: شامل آموزش در زمینه‌های فرش بافی، مدیریت تولید، روش‌های نوین بازاریابی و بازاریابی و بازاریابی و بازاریابی و همچنین آموزش و قوانین و مناسبات اداری بخصوص در حوزه عرضه فرش به بازار مصرف

ب- در بخش تولید: سمت و سوی تولیدات بر اساس سفارشات و توجه به سلیقه و در خواست بازار مصرف، تدوین برنامه‌های منسجم و پایدار در نحوه بازاریابی، بازاریابی و بازاریابی کارآیی بالایی خواهد داشت ضمن اینکه زیر ساخت‌های تولید از جمله چگونگی تأمین مواد اولیه، ابزار تولید، نیاز و تسهیلات در این بخش به توجه ویژه ای از سوی مسئولین نیاز دارد

۵- عدم وجود قوانین مربوط به حفظ حقوق معنوی فرش دستباف یکی دیگر از مسائلی است که به تولید فرش لطمه وارد نموده است. حفظ مالکیت معنوی تولیدات فرش می‌تواند به ثبات و امنیت خاطر هنرمندان و تولید کنندگان منجر شود. نبود قوانین مربوطه موجب خروج طرح و نقش فرش از مرزهای ایران و تولید در کشورهای همجوار که برای بافنده درآمد بیشتر و برای کشور مقصد نیروی انسانی ارزان قیمت را به همراه داشته است و فرش ایران را کشور دیگری به بازار جهانی ارائه کرده است.

نتیجه

تاثیر فرش بافی بر رونق اقتصادی جامعه ایرانی امری بدیهی است و مهمتر آنکه نیروی تولید در این بخش، طیف وسیعی از زنان را در بر می‌گیرد، بنابراین حضور این قشر با توجه به فرهنگ اجتماعی ایرانیان اهمیت موضوع را دو چندان خواهد نمود. از یک سو نقش تولید در وضعیت معیشتی این گروه و از سوی دیگر عدم اشتغال جایگزین مناسب و متناسب با چنین فرهنگی، چگونگی برنامه‌ریزی در این حوزه و اشتغال این گروه را به تجدید نظر جدی می‌طلبد.

وضعیت این هنر - صنعت در اصفهان نیز از این قاعده مستثنی نیست و با توجه به تحولاتی که در این عرصه بوقوع پیوسته، تعداد نیروی تولیدکننده شاغل به قالی‌بافی به شدت رو به تنزل نهاده است. از مهم‌ترین دلایلی که چنین وضعیتی را برای این هنر رقم زده است، می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد: - تغییرات شدید نرخ مواد اولیه که سال‌های اخیر روند افزایشی، غیر متناسب با هزینه تولید و بازگشت سرمایه اولیه در هنگام فروش محصول دارد. - نوسانات نرخ ارز که تاثیر مستقیم در همه ابعاد اقتصادی به ویژه معضلاتی برای تولید فرش

ج-بخش بازاریابی باعث ترغیب و تشویق قشر تولید کننده به سوی ایجاد بازار رقابتی میان تولید کنندگان، وجود برند خاص برای فرش، نظارت بر تولید فرش مرغوب با شاخصه‌های فرش ایرانی، تسهیلات در عرضه فرش به بازارهای خارجی، راهکارهایی است که

تولید شده و در نتیجه جامعه زنان زحمتکش در این حوزه مجدداً توان مضاعفی را برای تولید پیدا خواهند نمود.

منابع

- ادوارز، سیسیل، (۱۳۷۵)، **قالی ایران**، ترجمه‌ی مهین دخت صبا، انجمن دوستداران کتاب ایران، تهران.
- بهرامی، عبدالله، سایت اطلاع رسانی فرش ایران، بازیابی در تاریخ ۱۳۹۲/۱۲/۱۵ از سایت www.carpet-ature.com
- حشمتی رضوی، فضل الله، (۱۳۸۱)، **مدیریت هنر و صنعت فرش ایران**، سمت، تهران.
- حشمتی رضوی، فضل الله، (۱۳۸۷)، **سیر تحول و تطور فرش بافی ایران**، سمت، تهران.
- خواجه احمد عطاری، علیرضا و مهدی نصری، (۱۳۹۲)، **قلمکار گذشته، حال، آینده**، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، تهران.
- ژوله، تورج، (۱۳۸۱)، **پژوهشی در فرش ایران**، آبان، تهران.
- مردانی، نعمت الله (۱۳۹۳)، **صنعت فرش شکوه نساجی ایران**، بازیابی در ۱۳۹۲/۱۲/۱۹ از سایت www.irancarpets.org
- ملول، غلامعلی، (۱۳۸۴)، **بهارستان**، زرین و سیمین، تهران.
- نصیری، محمد جواد، (۱۳۸۹)، **افسانه جاویدان فرش ایران**، فرهنگسرای میر دشتی، تهران.
- یوسفی، محمد، (۱۳۷۹)، **توسعه صنایع دستی از بعد اقتصادی توجیه دارد**، **مجله موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی**، شماره ۱۵۴: ۲۸-۲۶.